

A diploma megszerzése után a Zeneakadémia rögtön szerződtette, Marton Éva asszisztense lett az ének tanszakon. Szólókoncerteket adott, koncerteken kísért itthon és külföldön, Milánóban szólóestje volt a Verdi-konzervatórium Puccini-termében. Több jelentős budapesti operaprodukció betanításában vett részt, a continuo szólamot játszotta Michael Haydn Andromeda e Perseo világelső CD-felvételén



Pál Tamás 1937-ben Gyulán született. Zongorát, zeneszerzést és karmesterséget tanult a budapesti Zeneakadémián. 1960-ban, még főiskolás korában kezdődött karrierje a Magyar Állami Operaházban, ahol olyan karmesterek asszisztenseként dolgozott, mint Ferencsik János és Lamberto Gardelli. 1964-ben a „Szöktetés a szerájból” dirigenseként debütált, majd a teljes olasz repertoárt vezényelte, és megkezdte hangversenyzői tevékenységét a budapesti zenekaroknál. 1975-től 1983-ig szegedi főzeneigazgatóként, vagyis a Szegedi Szimfonikus Zenekar igazgatókarnagyaként és operaigazgatóként működött. Rendkívül széles karmesteri

repertoárján számos ritkaság szerepel, jelentős művek ősbemutatóját és magyarországi bemutatóját vezényelte. Lemezei, köztük több nagydíjas felvétel, a Hungaroton mellett neves külföldi cégeknél készültek. Rendszeresen dirigál Európa országaiban, a kilencvenes évektől különösen Olaszországban, Franciaországban, Hollandiában, valamint Dél-Amerikában. 2001-től 2006-ig a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője volt, 1999-től a Zeneakadémia tanára. 2008-tól 2018-ig a Szegedi Nemzeti Színház első karmestere. 1975-ben Liszt-díjjal, 1997-ben Kiváló művész címmel tüntették ki. 2009-ben Szeged Kultúrájáért díjban, míg 2016-ban Pro Urbe díjban részesült. Zenei szakemberként számos opera újrafelfedezése kötődik a nevéhez. Széleskörű műveltségét, a műfajok iránti érzékenységét és kiváló együttműködési képességét nem csak a szimfonikus zenekaroknál kamatoztatta, hanem 1987-ben megalapította, majd nemzetközi szinten is elismertté tette a Salieri Kamarazenekart. Zenei tevékenysége mellett számos opera librettójának fordítója, és nagysikerű operaelőadásokat rendezett a Szegedi Nemzeti Színházban.

2024. MÁJUS 5. vasárnap

10 és 12 óra, Korzó Zeneház

VASÁRNAPI MATINÉHANGVERSENYEK / 3

Mese – nem csak gyermekeknek

■ **Madarász Iván: Mátyás király és a varga, Pázmán lovag**

közreműködők: **Borovics Tamás** színművész,
Vajda Júlia – szoprán, **Andrejszik István** – bariton,
Szélpál Szilveszter – bariton, **Altorjay Tamás** – basszus
vezényel: **Somorjai Péter**

Koncertjeinkre jegyek válthatók online a jegymester.hu oldalon, személyesen a **Filharmonia szegedi** jegyirodájában (Klauszál tér 7, nyitvatartás: <http://symp-h-szeged.hu/hirek/295-a-filharmonia-szegedi-jegy-irodajanak-elерhetosege-es-nyitvatartasa>), vagy koncert előtt a helyszínen.

2024. MÁJUS 14. kedd

19.30 óra, Szegedi Nemzeti Színház

FRICSAY-BÉRLET / 6

Zoroaszter

- **J-Ph. Rameau: Zoroastre – szvit**
- **J. S. Bach: d-moll zongoraverseny, BWV 1052**
- **R. Strauss: Imígyen szóla Zarathustra**

szólista: **Ránki Dezső** – zongora
vezényel: **Dubóczky Gergely**

fotó: Kuklis István



Bartók-est

2023 Klasszikusok
/24 klasszisokkal



SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

H-6720 Szeged, Széchenyi tér 9.

Tel./Fax: 62/420-256, 426-102 és 20/250-2624

Web: www.symph-szeged.hu

E-mail: orch@symp-h-szeged.hu

Igazgató: Gyüdi Sándor



FILHARMÓNIA MAGYARORSZÁG

– **SZEGEDI IRODA**

H-6720 Szeged, Klauszál tér 7.

Telefon: 62/425-260, 30/913-0307

E-mail: szeged@filharmonia.hu

Kulturális szervező: Szerb Zsuzsa



2024. ÁPRILIS 23.

kedd 19.30, Szegedi Nemzeti Színház

Bartók-est

■ Bartók Béla:

■ Magyar képek

■ III. zongoraverseny

■ A csodálatos mandarin – balettzene

szólista:

Zalánki Rita – zongora

vezényel:

Pál Tamás

Bartók Béla (1881–1945) 1931-ben meghangszerelte néhány korábbi zongoradarabját, amelyeket különféle sorozatokból válogatott és egy újabb ciklusba fűzött össze. Ebből keletkezett a **Magyar képek** című zenekari mű. Tételek: 1. Este a székeleyknél, 2. Medvetánc, 3. Melódia, 4. Kicsit ázottan, 5. Ürögi kanásztánc. A rövid darabok eredeti jellegén a hangszerelés által nem kívánt változtatni, a dallam fontos szerepét valamilyen nyiben meghagyta.

Az Este a székeleyknél című közismert darab az 1908-ban komponált Tíz könnyű zongoradarab ötödik száma volt. A falusi emlékeket felidéző, székelly dallamok stílusában fogant melódia fafúvósokon szólal meg, míg a vonósok harmóniái a szenvedélyes deklamáció háttérét adják. Ugyanebből a sorozatból való a Medvetánc is, amely a kanásztáncok ritmikáját eleveníti fel. A Melódia az 1910-ben írt Négy siratóének második tétele. Érzelmi feszültségét egyre gazdagabbá váló hangszerelés és egyre fokozódó dinamika jelzi. A Kicsit ázottan az 1911-ben befejezett Három burleszk második darabja. Groteszk humora nem egy érdekes hangzási effektus kipróbálására nyújt alkalmat a komponistának. A sorozatot berekesztő Ürögi kanásztánc az 1908–1909-ben írt Gyermekeknek című ciklusból ismert. Bartók megjegyze szerint „Felső-lregh utolsó furulyása így adta elő a »Házasodik a tücsök« szövegű dalnak dallamát”

Egyébként ez a darab a ciklus egyetlen népdalfeldolgozása. (forrás: Törzsök Béla: Zenehallgatás az óvodában: Dallamgyűjtemény óvodák számára; Pécsi Géza – Uzsayné Pécsi Rita: Kulcs a muzsikához c. tankönyv melléklete)

Bartók Béla **III. (E-dúr) zongoraversenye** 1945-ben keletkezett, amikor a szerző már az Egyesült Államokban élt és a leukémia előrehaladott állapotában szenvedett.

A premierre 1946. február 8-án került sor. Sándor György mutatta be Philadelphiában Ormándy Jenő vezényletével. A művet Bartók a feleségének, Pásztor Ditta zongoraművésznek ajánlotta. Míg a korábbi zongoraversenyeiben az „agresszivitás” és a virtuozitás került előtérbe, itt inkább a líraiságon van a hangsúly. Bartóknak ez a „végakarata” különös, új harmóniában oldja fel egész életművének konfliktusait. A kompozíció utolsó 17 ütemének hangszerelését Serly Tibor egészítette ki, mivel Bartók ugyan behúzta az ütemvonalakat Péter fiával, de már nem volt lehetősége befejezni.

Az első tétel rögtönzésszerűen megszólaló zongoradallama barokk zenei inspirációra utal, és ugyanakkor népzenei fogantatásról árulkodik, differenciált ritmikájával és ékesítéseinek változatos gazdagságával. A tétel hagyományos módon szonátaformájú, a vonósok gyors akkordjaival kezdődik, ami az embert a vízfolyásra emlékeztetheti. Egyébként az E-dúr hangnem Richard Wagner erdei zenéjére utal. A zongora ehhez verbunkos-szerű dallamot társít. A négy hangos kezdőmotívumot a tétel során sokféle változatban halljuk újra, pentaton formában és különféle fordításokban is.

A mű egyik nevezetessége rendkívüli lassú tétele, melynek Bartók az *Adagio religioso* tempójelzést adta, utalva a kezdő- és zárószakasz korálszerű dallamára (a tételt Beethoven a-moll, op. 132 vonósnégyesének lassú tétele – „felgyógyult beteg hálaéneke lyd hangnemben” – inspirálta. A zenekar imitációs bevezetője után a zongora korálszerű, egyszerű harmóniákkal kísért melódiát játszik, majd újra váltakozva imitáció és korálsor következik. (1945 nyarán Bartók átmenetileg valóban úgy érezhette, hogy meg fog gyógyulni, és végre jobbra fordul minden.)

A tétel elején megszólaló korál-dallam nem más, mint egy madárhang lassított tükörfordítása, ezáltal ugyanis valóságos természeti élményt dolgozott fel a zeneszerző: azokat a madárhangokat, amelyeket 1944 nyarán Asheville-ben hallott.

Ebbe a meghitt hangulatba átmenet nélkül robban be a finálé, ami egy lendületes 3/8-os ütemmutatójú rondó, és amelyben még egy fuga is található. A rondótémák közötti epizódokat az üstdob erőteljesen ritmizált

ütései tagolják. A magyar beszéd lejtését követő jellegzetes ritmusképlet és a lapidáris dallamosság a hallgatóban magyar népdal illúzióját kelti. Igazából ez is egy Bartók által írt fiktív népdal.

„Hogy szerzője búcsúnak szánta-e, nem tudhatjuk. A műben van valami a mindenen túlemelkedés könnyedségéből, de benne érezzük az életbe visszatérő örömet, az életet újra megpillantó naiv rácsodálkozását, boldogságát is.” – írta Kroó György.

(forrás: koncertkalauz.hu/versenymuvek/bartok-bela-iii-zongoraverseny, filharmonikusok.hu)

[Első] feleségének [Ziegler Mártának] ezt írta Bartók 1918 szeptemberének első napjaiban: „...már gondolkodom a mandarinon is; pokoli muzsika lesz, ha sikerül. Az eleje – rettenetes zsvaj, csörömpölés, csörtetés, tülkölés: egy világváros utcai forgatagából vezetem be a t. hallgatót az apache tanyára.”

Bartók Béla három színpadi műve, A kékszakállú herceg vára c. opera, A fából faragott királyfi c. táncjáték és A csodálatos mandarin c. pantomim ugyanazt a kérdést járja körül: lehetséges-e igazi kapcsolat férfi és nő között. A kérdés minden korban foglalkoztatta a gondolkodókat és a művészeket, a választ pedig mindig a kor és a hely, annak szelleme, hagyományai, erkölcsi rendje határozta meg. A huszadik század elején, a romantika elmúltával, a társadalmi élet szigorú szabályainak fellazulásával párhuzamosan nagyon megváltozott az is, hogy miként látták a kor emberei a szerelmet.

„Egy apacstanyán három apacs kényszerít egy fiatal leányt, hogy csábítson fel férfiakat magához, akiket ők aztán kirabolnak. Az első egy szegény legény, a második sem különb, de a harmadik egy gazdag kínai. A fogás jó, a leány táncsal mulattatja, és a mandarinban felébred a vágy, a szerelem hevesen fellobban benne, de a leány irtózik tőle. Az apacsok megtámadják, kifosztják, a dunnhába fojtják, karddal szúrják keresztül, majd felakasztják, mindhiába, a mandarinnal nem bírnak, szerelmes és vágyakozó szemekkel néz a leányra. Az asszonyi invenció segít, a leány eleget tesz a mandarin kívánságának, mire az holtan, élettelenül terül el” Bartók fogalmazza meg így egy 1919-es beszélgetésben **A csodálatos mandarin** cselekményét.

Lengyel Menyhért rémmeséje, mely eredetileg a Gyagilev-ballet számára készült 1912-ben, s öt évvel később jelent meg a Nyugatban, első olvasásra lenyűgözi Bartókot. „Csodálatosan szépnek” találja a történetet, néhány hónapon belül a kompozíció egyes részletei készen állnak, s a zenei ötletek már az első vázlatokban mozartitökéletességgel végleges formájukban jelennek meg. A tényleges komponálást csak 1918 őszén kezdi

meg Bartók, s bár 1919 májusára befejezi a művet, a hangszereléssel csak 1924-re végez. A két évvel későbbi kölni ősbemutatót a mű megbukott, s magyarországi bemutatójára csak 1945-ben, Bartók halála után került sor. A sors iróniája, hogy a Mandarin Bartók egyik legkedvesebb műve volt, és más műveit háttérbe szorítva szorgalmazta előadását.

A sikertelenség okát a mű két alkotóelemében kereshetjük: a történetben és a zenében. Bartók radikális korának egyik legprogresszívebb műve a Csodálatos mandarin, melynek zenéje már végtelenül eltávolodott a klasszikus polgári zenekultúra tonális nyelvétől. A tonális kötöttségek alól felszabadított diszsonancia teljes mértékben a kifejezés szolgálatában áll, ahogy a hangszerelési újdonságok, a fűvös-gliszandók, az ütőhangszerek előtérbelépése, vagy a vonósok vadul ritmikus, pulzáló kezelése. Persze Köln főpolgármestere, Konrad Adenauer valószínűleg nem a különös harsónaállítások, hanem az orgazmus nyílt színi bemutatása miatt tiltotta be a premiert követő előadásokat.

Pedig Bartók számára nem a nyersen realista történet volt fontos, hanem a benne rejlő humánus: a nagyvárosi lét, a mindennapi élet által elnyomott emberi lélek szenvedése, s e szenvedés megváltása, mely csak a szerelemben lehetséges. Bartók nem szépeleg, és nem beszél mellé: ember mivoltunknak lényege a katarzisa való képesség, s a megtisztulás mindenki számára adott legősbibb formája a testi szerelem beteljesülésében lehetséges, amikor férfi és nő, két összebékíthetetlenül ellentétes világ fizikailag is eggyé válik. S bár a másik világból érkezett mandarin, a szorongatóan realista világba belépő irreális lény először elrettenti a lányt és vágyának végtelensége a fizika törvényeit is megcáfolja, a szerelmi egyesülés után sebeiből megindul a vér: emberré tette a lányt, s maga is emberré lett. Bartók művének tragikuma nem a mandarin halálában áll, hanem az embertelen világban végképp otthontalanná váló lány önmagára találásában. A művet záró gyászinduló nem a halottakat, hanem az életben maradtakat siratja. (forrás: Fazekas Gergely, filharmonikusok.hu/muvek)



Zalánki Rita zongoraművész, a 2008-as operaszegontól a Szegedi Nemzeti Színház operatársulatának korrepetitora. Egerben járt zeneiskolába, 2000-ben és 2001-ben szerezte

első két diplomáját Miskolcon, majd 2004-ben a budapesti Zeneakadémián, ahol korrepetitor szakra vették fel: a legendás Varasdy Emiliától tanulta meg, hogyan kell dalt kísérni és énekesekkel dolgozni. Az operáról pedig mindent Pál Tamástól tud. Jól indult a pályája, több zongoraversenyt is megnyert, többek között azt is, amit a Chopin-évben, 1999-ben Szegeden rendeztek.